

Сред най-повтарящите се, но и сред най-неизследваните комуникативни ситуации в литературното поле се откроява *срещата* на именити писатели с начинаещи техни колеги. Това не е просто обичайна изява на писателя пред неговите читатели, а специфичен *форум*, на който утвърденият автор изпълнява ролята на *знаещ* и *можещ* пишещ човек пред млада публика от поветени. Фигурата на *успелия* литератор пред фигурите на *кандидатите* за литературен успех. Фигурата на *учителя* пред фигурите на любопитни или скептични *ученици*.

Въпросите около тази ситуация традиционно звучат така: Как и какво *зрелите* литератори говорят на *младите*? Как *младите* слушат *зрелите*? Какво *младите* се опитват да кажат на *зрелите*, докато на пръв поглед им задават въпроси?

Очевидно най-често проявяваният стремеж сред водещите писатели е да се самопредставят пред по-младите си колеги, да споделят част от опита си, да открехнат видимости към някои от *тайните* на творчеството, да заявят мнението си по различни теми. Младите литератори остават предимно анонимни или неоткрити, но все пак любопитстват за начина на работа на утвърдения писател, интересуват се от неговата преценка за други автори, творби и събития, като само в редки случаи си позволяват да опонират или да изкажат по-пространно мнението си. Комуникативната ситуация като цяло се моделира от беседващия писател, който от висотата на своя авторитет води многослоен ритуал – произнася „заветни слова“ пред евентуални свои следовници, предава опита си на по-младите, а в един по-висок смисъл осъществява *на живо* приемствеността в литературата.

Днес е трудно да преценим как моделът *беседа с младите* се е появил и се е променял в българската литература, защото липсват надеждни писмени източници. Трябва да търсим неговите начала в публичните четения пред студенти в университетските аудитории, в читалищните сказки пред граждани и младежи, в камерното (приятелско и дори домашно) общуване между безвъпросни авторитети и радващите се на компанията им 20- или 30-годишни литератори. Все пак до края на 40-те години на XX в. липсва специално профилиране на аудиторията от „млади писатели“, а за повечето официални или неофициални срещи с публиката можем да съдим единствено от вестникарски информации, от откъслечни мемоарни свидетелства и дневникови записки.

С установяването на Народна република България (НРБ), деавтономизирането на литературното поле и окончателното официализиране на социалистическия реализъм започват да се променят формите на литературна публичност. Така след 1948 г. Съюзът на българските писатели (СБП) слага началото от поредица курсове и семинари за „млади литературни работници“, в рамките на които кристализира моделът *беседа с младите*. Сред най-известните остават двумесечният курс за млади литературни работници в Своге през 1949 г. и едномесечният курс за млади писатели в София от края на 1956 година. В първия участват млади автори, които задават контурите на първата „следдеветосептемврийска“ генерация в българската литература, по-късно станала отчасти известна като „бригадирското поколение“, но така и не успяла да се утвърди като единна генерационна общност. Вторият курс, събиращ общо 40 белетристи и (предимно) поети, представлява *първата версия* на онова, което след време става известно като „априлско поколение“. Тъкмо в рамките на тези форуми младите курсисти се срещат с писатели от *по-зрели* генерации, които срещу заплащане, осигурено от СБП, ги консултират и напътстват. Например в курса от 1956 г. двете основни форми на общуване са *сбирката* и *лекцията*, за всяка от които се полагат съответно по 60 и 100 лева.

Ако за литературното поле на Третото българско царство подобни срещи са по-скоро рядкост, а евентуалното им провеждане най-често представлява акт на неформално (затова – *непротоколирано*) общуване, то в периода на НРБ институционалната „грижа за младите“ в

литературата, изразяваща се и в организиране на срещи между тях и „старите“ писатели, става част от литературната политика, осъществявана пряко от СБП под надзора на ЦК на БКП. Това прави от тези беседи специфични литературно-политически събития, вписани в общата тенденция за форматиране на т.нар. *младежко движение* според целите на тоталитарната държава. В по-конкретен аспект това означава формиране и (пре)възпитание на *млада интелигенция* (в случая – в литературния сектор), която трябва отчасти да замести прочистените след 1944 г. „буржоазни интелигенти“, а по-късно конформистки да наследи и сподели с предишните поколения от утвърдени социалистически реалисти властовите позиции в литературното поле. Постепенно, вече към средата на 50-те години, формите за *работа с младите писатели* започват да целят най-вече предотвратяване или поне обезопасяване на поколенческите противоречия в литературата – задача, която е неизпълнима в цялост, но все пак носи определени резултати по време на усърдната работа за нейното изпълнение.

Разбира се, на равнището на конкретната беседа такива цели остават често незабележими. Техните ефекти имат и съвсем ярки личностни и професионални измерения. За мнозина от младите самият факт на срещата *очи в очи* с любим автор е незаличимо преживяване. Това са докосвания до доказани авторитети, някои с ранг на „живи класици“, а други – истински кумири за младите литератори. В едни срещи надделяват „литературните“ проблеми, в други – „политическите“, но почти винаги такива прояви функционират като част от моделирането на новия писател соцреалист и (пре)възпитанието на „младите кадри“ в литературата. Независимо дали беседата е на професионалния писател Димитър Талев или на главния секретар на СБП Георги Караславов, личи неизбежната е официозност, отиграна във всички елементи на протокола за нейното провеждане. Беседата е организирана от Кабинета на младите литературни работници, от самия Секретариат или от Управителния съвет на СБП, понякога (по-скоро рядко) е надлежно стенографирана, което увеличава степента на нейната публичност. Наистина множеството подобни прояви остават без стенограми, но това едва ли ги поставя *извън протокола*. Но пък именно стенографирането на тези срещи, от една страна, удостоверява техния казионен характер, а от друга, дава шанс думите от тях да бъдат съхранени.

В архивния фонд на Съюза на българските писатели (СБП) са запазени стенограмите от беседи пред млади литератори на Димитър Талев, Христо Радевски, Георги Караславов, Никола Фурнаджиев, Камен Калчев, Емилиян Станев и др., случили се между 1958 и 1962 година. Именно в тези години не само зачестяват инспирираните от ръководството на СБП срещи с *младите*, но и обикновено се взема решение те да бъдат стенографирани. Така наличният текст на беседата преакцентира смислите на подобна проява. В нейния център застава личността на беседващия утвърден писател, който се изправя пред тогавашните *млади*. Днес във фокус са поставени неговите думи, неговата публична фигура. Но едновременно с това не бива да забравяме за *скрития план* на беседите – почти невидимото, но наситено присъствие на публиката от млади литератори, заради които се организира събитието.

Какво обаче се случва след средата на 50-те години, че виждаме такава концентрация на стенографирани беседи? Документирането вероятно го дължим на поне две причини. Първата – най-благородната – да бъдат *съхранени за историята* думите на някои от най-значимите български писатели. Втората – неблагоприятната – да се документира говоренето, като по този начин се контролира (цензурира) чрез инстанцията на стенографския запис.

Но защо все пак между 1958 и 1962 г. младите автори стават толкова желана аудитория за ръководството на СБП? По какви причини и как тъкмо в този отрязък от време писатели като

Димитър Талев, Христо Радевски, Георги Караславов, Никола Фурнаджиев, Камен Калчев и Емилиян Станев общуват с по-младите си колеги?

Ситуацията 1958/1962

Когато преглеждаме отблизо една или няколко съседни години, можем лесно да попаднем под очарованието на литературноисторическа оптична измама – да видим само движещите сили на ситуацията, без да я проектираме в диахронната перспектива на предишни и следващи моменти. Попаднали в плен на подвеждащата магия на синхронния разрез, рискуваме да пренебрегнем знанието за *преди* и *след* и да останем изолирани всред гласовете и присъствията между 1958-а и 1962-а.

Две години преди 58-а се провежда XX конгрес на КПСС и се състоява унгарското въстание – събития, които довеждат до първата голяма криза на комунизма. Всички страни от т.нар. Източен блок са въввлчени в тази криза, която Москва колебливо се опитва да управлява. В НРБ Вълко Червенков е свален от министърпредседателския пост, управлението му започва да се маркира като „култ към личността“, а държавата попада в ситуация на *междувоеждие*. Все по-ярко греещата политическа звезда на Тодор Живков успява да се утвърди като еднолично диктаторска едва към края на 1962 г. по време на VIII конгрес на БКП. Тъкмо в края на 50-те и началото на 60-те години НРБ преминава през зона на либерално-консервативни турбуленции, които ще се усещат чак до 1968 година. Интензивността им обаче е особено силна до 1962/1963 г., когато импулсите на „размразяването“ и „смразяването“ се редуват с неотслабваща непоследователност и с честота, предизвикваща внезапни изненади. Тоталитарният режим в НРБ се колебае в частичното си реформиране и уклончивото си *отваряне* – и към Запада, и към признаването на собствените си грешки и престъпления в миналото.

В българската литература от средата на 50-те години се нароаяват публични усъмнявания и дори критики срещу доктрината на социалистическия реализъм. Разбира се, те не са толкова силни, колкото в Полша, Чехословакия и Унгария, но принуждават да се търси постепенно, макар и непоследователно, отстъпление от позициите на нормативния соцреализъм. Това предизвиква напрежения в литературното поле, които в ЦК на БКП се опитват да намалят с поредица от противоречиви решения. От една страна, на думи подкрепят стимулирания от СССР процес на осъждане на „култа към личността“ и на освобождаване на художествената литература от „схематизма“ и „догматизма“, а от друга, плахите опити за реформиране на соцреализма са обявени за „ревизионизъм“ и отделни произведения и автори, които се отличават с относителна критичност спрямо някои „грешки“ и „извращения“ в НРБ, биват официално разгромени и цензурирани.

Стремежът литературните институции да се оглавят от личности, които не са свързани с практиките от времето на едноличното водачество на Червенков, също е белязан от противоречия. В крайна сметка точно през април 1958 г., след продължително близо 10-годишно ръководство на СБП, близкият до Червенков главен секретар Христо Радевски е прехвърлен да оглави сп. „Септември“, а за нов главен секретар на Съюза на писателите е утвърден Георги Караславов – фигура с подчертан авторитарен профил на поведение, характеризираща се с привързаност към сталинистките методи на управление, с безкомпромисно отношение към другомислещите писатели, демонстриращо сляпо придържане към принципите на социалистическия реализъм. На събранието, което издига Караславов на върха на СБП, първият секретар на ЦК на БКП Тодор Живков произнася реч, влязла в „златния фонд“ на соцреалистическия канон и останала известна като „Повече между народа, по-близо

до живота“. С тази реч Живков успява да пресече за известно време всякакви реформаторски опити в литературното поле, като уклончиво обещава допускане на стилистическо и тематично разнообразие и само обща „политическа и идейна насоченост на литературата и изкуството“.

В такъв момент зачестяват *беседите с младите*, по-точно – увеличава се броят на *стенографираните беседи с младите*. Именно в годината 1958-а, когато се усеща първият стагниращ спазъм след първите вълни на частична либерализация, в СБП решават да документират по-подробно срещите и разговорите си с „младите литературни работници“. Вероятно това е част от амбицията на новия главен секретар на писателския съюз Георги Караславов да ги включи в поредица от *превъзпитателни мероприятия*. Още повече, че самият той в ролята си на дългогодишен член на Президиума и Секретариата на СБП е може би най-острият критик на езиковото и социално-битовото поведение на младите литератори.

Още един фактор обаче се оказва решаващ – появата в българската литература на нова генерация, която не е свързана пряко биографично с комунистическото движение отпреди 1944 г. и се стреми да преодолее ограниченията на сталинистката версия на соцреализма, като следва по-богати езикови примери – и от българската лява традиция, и от левите авангарди на Запад и Русия, и от труднодостъпните образци на западната литература на ХХ в.. Тази нова генерация съвсем не е единна. С късна дата тя е редуцирана до поетическото т.нар. *априлско поколение*, което от своя страна също е подложено на сложни литературноисторически преобразования¹, но към 1958-а сред нея личат имената и на Георги Марков, Васил Попов, Цветан Марангозов, Константин Павлов и прочее фигури, свързвани днес по-скоро с алтернативни текстови и поведенчески практики. Все пак между 1958 и 1962 г. не само те, но и една значителна част от новата генерация следва линията на умерен социален критицизъм и младежки нонконформизъм, проявен донякъде и в създаваните текстове. Тогавашните *млади* са стимулирани и от цялостната ситуация на „размразяването“ в СССР и в други източноевропейски страни. Опитват плодовете на позволената свобода, заживяват в дискуссионен ритъм. Полемиките около новата генерация след 1956 г. следват една след друга. В същността си подобни полемики опират до въпроса за властта в литературното поле – каква тенденция в литературата ще бъде валидизирана така, че нейните представители да бъдат припознати от тоталитарната власт за *водещи* автори.

Всичко това провокира ръководството на СБП да „вземе мерки“, за да контролира, назидва и (пре)възпитава младите литератори. Понякога се действа доста грубо и безпардонно чрез сплашвания и изключвания, понякога – чрез увещания и щедри „творчески помощи“ и „командировки“. Моделът „беседа с младите“ е по-скоро от арсенала на добронамереното убеждаващо въздействие. С него СБП упражнява специфична *административно-педагогическа власт*, търси ефект на дисциплиниране и на пропагандно форматиране на младите литератори под прикритието на „творческо напътствие“ и „професионален разговор“. Разбира се, ролите при отделните *беседи* се изпълняват с различно усърдие. При Димитър Талев и Емилиян Станев виждаме очевидно загърбване на актуалните теми и предпочитания към проблемите на „писателския занаят“. При Георги Караславов и Христо Радевски преобладават пропагандаторските задачи. Но всяка беседа по условие е подчинена на фалшивата идея за *нормалността* на литературата на социалистическия реализъм и участва в областта на литературно-политическата просвета като инструмент в (пре)възпитанието на младите писатели. Така се формира контекст, в който всяка беседа освен „лекция по творческо писане“ представлява елемент от надзора и управлението на литературното поле в НРБ. Например

семинарът от ноември 1961 г., в рамките на който се стенографират беседите на Д. Талев, Е. Станев и К. Калчев е „обрамчен“ накрая от общата среща със Секретариата на СБП. Дори най-невинното колективно общуване по „творчески въпроси“ се експонира като „мероприятие“ в *плана за работа с младите литературни работници*.

За тях, за *младите*, остава неотменимата възможност да присъстват или да не присъстват на беседата, да посетят срещата с Талев или с Караславов, с Фурнаджиев или с Калчев, да зададат въпрос или да го преглътнат, да направят угодническо изказване или да изстрелят смела забележка. И нещо друго неотменимо – изборът, на който всеки млад литератор има право: какво да *запомни* и какво да *забрави* от казаното, какво да приеме за *своя* истина и какво за *чужда* лъжа, какво да последва като пример и какво да изостави завинаги. Този избор е отвъд беседите, отвъд стенограмите.

Моделът „беседа с младите“

Вече посочихме, че краят на 50-те и началото на 60-те години на ХХ в. в българската литература се отличава с преоткриване на *поколенческата проблематика*, отворила възможности за разработване на вече известните форми за „работа с младите“. Моделът на *беседата* в контекста на НРБ се превръща в особен жанров хибрид, възприел черти на различни дискурсивни практики и социокултурни ритуали. В зависимост от това кой, кога и защо произнася беседата преобладават елементите на една или друга практика и/или ритуал.

При доскорощния главен секретар на СБП (Христо Радевски) и при актуалния (Георги Караславов) се забелязва превес на публично говорене, което можем да определим като *литературно-политически инструктаж*. Двамата заедно с Камен Калчев, който пък е следващият ръководител на СБП (председател от юли 1962 г.), се представят в двойствена роля – на административен началник и признат писател, на висш държавен чиновник и „жив класик“. Затова те съвсем директно дават рецепти за *успех*, проектират образа на *успешния* автор.

Радевски (1958): „Когато един поет днес пише за нашето социалистическо строителство, когато той утвърждава нашия нов строящ се живот, на човека, който участва във всичко, което става в нашата страна, и поетът го възпява по дълбок, вълнуващ, точен психологически и социално начин, в зависимост от дълбочината, с която пише, това е поет партиен, поет народен.“

Караславов (1959): „Ако днес един писател не е ориентиран политически правилно, той не може да напише значително художествено произведение. Но за да бъде ориентиран правилно политически, той трябва да следи всекидневния политически живот, и не само да го следи, той трябва да участва активно в него.“

Калчев (1961): „...ние погледнахме на литературата като на високо отговорно партийно и народно дело и разбрахме, че никакви шеги с него не могат да се правят“.

Към 1958/1962 г. тримата са олицетворение на писателския успех в НРБ, който по думите им се гради върху прякото ангажиране на литератора с политическа дейност и превръщането му в действащ партиен идеолог – както се изразява Караславов: да бъде на висотата на „един квалифициран политически работник“.

Дори думите да не са изречени като наставление, с подобна дискурсивна нагласа те прозвучават инструктивно – преобразяват се в задължителна пътна карта, по която може да се стигне до висините на социалистическия реализъм. „Методът“ е представен и като формула (според Караславов, съдържаща „извънредно дълбоко наблюдаван, проучван и изживян жизнен

материал, плюс талант, плюс идейна целенасоченост, плюс огромна култура“), и като набор от основни постулати – за *отражението на действителността в позитивна перспектива* и за литературата като *възпитателка на народа*.

Соцреалистическите концепти за изобразяване на *типичното* и за *възпитанието на трудещите се*, залегнали още в недрата на доктрината през 1934 г. в СССР, се срещат в различни вариации. Има ги не само при Караславов и Радевски, но и при Димитър Талев, според когото „трябва да не приемаме живота такъв, какъвто е, с всичките му светли и тъмни страни, а трябва да отворим пътя на светлите и да се борим срещу всичко онова, което носи тъмнина със себе си [...] да укрепваме всичко онова, което е положително...“. Емилиян Станев също твърди, че писателят трябва „заедно с черногледството“ да „показва ясните хоризонти на развитието“. Ако Радевски вижда в писателя „възпитател на обществото“ и „учител на народа“, Талев също приема „като своя най-голяма задача превъзпитанието на нашия народ, издигането му към светлите върхове на нашата нова епоха“. Разбира се, зад тези общи фрази вероятно се крият различни идеи за *оптимизма* и *възпитанието*. Но в случая те функционират като удобни формули, възприети от всички признати писатели – и от онези с богат стаж в Комунистическата партия, и от другите, преминали по-леки или по-сложни превъзпитателни процедури след 1944 година. Някои от ключовите пунктове в речника за публично говорене вече съвпадат.

Все пак Д. Талев и Е. Станев показателно избягват терминологично позоваване на социалистическия реализъм. Но по-активните в налагането на официалната литературна политика личности като Караславов и Радевски, разбира се, са подчертано настъпателни в пропагандирането на социалистическия реализъм пред младите литератори. Въпреки някои уговорки, те посочват йерархията в тематичните зони – негодуват срещу „камерната поезия“, омаловажават „историческата тема“, за да изтъкнат „индустриалната“ и пр. Радевски очертава точното място на автора в системата на соцреализма, фиксирано от *принципа на партийността* и постулата за *партийното ръководство на литературата*: „Аз като писател трябва да си дам сметка за много неща в нашия обществен живот, ако искам правилно да го отразя. Всички тези неща са правилно показани от нашия Централен комитет, ако искам да ги видя. Когато сметна, че това ръководство няма защо да ме учи, защото аз си чета Ленин, мене не ме интересува Централният комитет, оттам нататък почва моята грешка.“

В беседите си *администраторите* от СБП нито за момент не забравят, че *инструктират нови писатели соцреалисти*. Затова думите на Караславов прозвучават като предупреждение и заплаха: „И аз искам по тия въпроси да си побеседваме искрено и честно, защото, забележете, всяка ваша погрешна стъпка днес, когато вие правите първите си прощъпулки в областта на литературата, ще ви струва твърде скъпо, добре да знаете това.“

Гласът на *посветения* писател и гласът на ръкоположения от ЦК на БКП *наместник* в литературното поле се омесват, за да zazвучи политестетическото единство на административно-педагогическата власт. Така политика, етика и естетика се превръщат в една сплав от целесъобразно езиково поведение, което младите литератори трябва да следват.

Най-въздействащи обаче са не общите напътствия и формули, а примерите от творческите практики, които беседващите писатели представят. Примерите са *положителни* и *отрицателни*, според търсения акцент. Сред положителните примери се открояват предимно руски автори – Толстой, Горки, Чехов, Маяковски и др., като се акцентира върху водещата (според соцреализма) генеалогическа линия в българската литература (Ботев, Вазов, Елин Пелин, Смирненски, Вапцаров), чиито продължители трябва да бъдат новите автори. Тезата, че „свещетската книжнина е преди всичко нашата учителка“ (Талев) преповтарят ритуално всички,

а Емилиян Станев почти куриозно отсича: „Балзак трябва да го четем на руски, защото руските преводи са хубави, или на френски.“

Това са преценки и бегли анализи, които приближават беседата до жанра на *критическото есе*. Тъкмо тук възникват изкушенията на ретроспективното вглеждане в предишни текстове и на полемичното им връзване в актуалната литературна ситуация. На фона на пренебрежителното отношение и дори отрицание на символизма и символистите през 50-те години Никола Фурнаджиев решава да оповести новата си позиция през 1960 г.: „Едно поколение като Лилиев, Ясенов, Дебелянов и Емануил Попдимитров създадоха ценности, които се неувахващи според мен. Общо като школа символизмът допринесе твърде много за усъвършенстването на средствата, езика на нашата поезия, късото стихотворение и редица други неща...“ Така той индиректно полемизира с Радевски, който през 1958 г. самонадеяно изрича, че „днес у нас никъде не се декламираат стиховете на Траянов, на Лилиев, на Дебелянов и други наши символисти, които говорят за много камерни чувства на тези поети“ и че „масовият читател не търси тази поезия и все повече няма да я търси, защото човек става все по-обществен“. Напреженията между литературноисторическите и политическите оценки все повече ще се усещат през 60-те години. Но все още на границата на 50-те и 60-те тези оценки най-често се припокриват.

По този начин с лекота се набавят *отрицателни* примери. В духа на партийното решение Радевски определя повестта „Недостовирен случай“ от Емил Манов за „пошло произведение“. Караславов е най-безпардонен. Той не подминава във възмущението си нито актуални заглавия – пиесата „Всяка есенна вечер“ на Иван Пейчев и романът „Безразличният“ на младия Цветан Марангозов, нито дори „Нечиста сила“ на Елин Пелин, „Жътварят“ на Йордан Йовков, „Старецът и морето“ на Хемингуей, „Доктор Живаго“ на Пастернак и т.н. Да не говорим за презрителните квалификации по адрес на Кафка и Пикасо.

Такива *нецензурирани* изказвания в духа на войнстващия соцреализъм правят от беседите специфичен вид *критически апокриф* от края на 50-те и началото на 60-те години. Колкото някои от тях и да са „верни“ на догматичния марксизъм-ленинизъм, те не биха могли да бъдат отпечатани в официалната преса, именно заради престараването в негативните оценки спрямо класици и съвременни автори. Публикуването им би предизвикало скандал, който ще постави под въпрос самия професионален статус на изреклия ги писател. Георги Караславов наистина преминава всякакви граници на публично изречената идеологическа конфронтация, сееща неразбиране и дори невежество.

Мъглата на неразбирането започва малко да се разсейва, едва когато се стигне до частни проблеми на „писателското майсторство“ – така беседата неусетно се трансформира в *лекция по творческо писане*. В този пункт всички – от Караславов до Талев – успяват да споделят възгледи, които биха донесли на младите литератори професионална полза. Впрочем почти целите беседи на Емилиян Станев и Димитър Талев представляват лекции по творческо писане. Сипят се съвети, от които всеки млад писател би могъл да отбере нещо ценно. Бележките на Станев за ритъма в прозата, за сравнението и метафората, за пейзажа, за изграждането на характерите в една творба могат да бъдат следвани като междинни етапи по пътя на всяко писане. Върху споделения опит на Талев за „технологията“ и организацията на писателския труд при създаването на роман може да се изгради цяло творческо поведение във всекидневието. Караславов също отделя доста време на внимателното отношение към „несъобразностите“ в текста.

Почти всички използват своите биографични фигури и собственото си творчество за централен „доказателствен материал“ в беседите – така се докосват до жанровете на *автобиографията* и на *творческия автопортрет*. В този специфичен автокритически разказ

утвърденият писател лансира представата за себе си и за част от своите произведения. Понякога разгръща творческата история на даден текст, колебанията и осъществяванията около него. Понякога в този ракурс се разиграва характерен малък *епизод на скромност* (уговорка за това, че *другите* трябва да дадат оценка за творчеството на автора), но по същество е жест на игрово дистанциране от собствената литературна личност, за да бъде видяна тя в автокритическа перспектива.

Обобщено изречено, можем да изброим следните по-важни характеристики на *беседата с младите* в годините 1958/1962-а:

- *политическа акция*, част от пропагандна кампания или елемент на рутинната идеологическа работа, извършвана от Съюза на българските писатели;
- *възпитателна реч*, даваща насоки за поведението на младите литератори, подпомагане на ориентацията им в социума, в литературната публичност и литературния бит;
- *кратък курс/лекция по творческо писане*, в който се доверяват „тайните“ на писателското майсторство и се споделя творчески опит от по-именития автор; естествена част от това са даваните напътствия, професионалните съвети за писането и езиковото поведение;
- *критическо изказване*, което съдържа преценки на „живия класик“ за творчеството на други автори – негови предходници или съвременници; често структурата на една беседа наподобява набор от по-малки литературно-критически наблюдения и бележки;
- *автокритически коментар*, чрез който утвърденият писател се самопредставя – дава си самооценка, характеризира своите произведения и публични действия.

Вече се разбира, че този „ритуал“ е изпълняван от отделните писатели с различен почерк. Например Димитър Талев, Емилиян Станев, Никола Фурнаджиев провеждат срещите си в стил на уважително общуване с по-млади колеги (като своеобразни *лекции*), докато беседите на личности като Георги Караславов представляват по-скоро назидателни пледоарии, част от дисциплиниращите практики на Съюза на българските писатели от края на 50-те и началото на 60-те години. Удивително е да наблюдаваме как автори, които са изглеждали десетилетия все пак близки в общия ред на „живи класици“, символно едва ли не изравнени, принадлежащи към една и съща литературна култура, започват да се раздалечават. Виждаме ги вече като явления от понякога несъвпадащи литературни пространства. Беседите на едните четем по-скоро като откровения за писателския труд, а на другите – като агитационни слова от пропагандно мероприятие. Така се открояват различните образи на иначе сходните в повтарящия се модел беседи.

Пламен Дойнов